

Entreprenasium/Inleiding

Bijna een kwart van de mensen is meer dan gemiddeld ondernemend. In elke school zijn er dus genoeg leerlingen en docenten te vinden die op het entreprenasium beter tot hun recht komen. Het entreprenasium nodigt deze mensen uit bewust naar zichzelf te kijken om van daaruit zich als ondernemend en lerend persoon steeds zelfstandiger verder te ontwikkelen tot iets MOOI'S (Menslievend, Open, Oplettend, Integer en Stabiel). Een entrepreneur kenmerkt zich namelijk door zijn ondernemende persoonlijkheid. Bewustwording van de eigen sterkere en minder sterke kanten betreft de leerling en docent bij zijn eigen ontwikkeling. Alle begeleiders op het entreprenasium ondersteunen daarom de leerlingen en elkaar in hun persoonlijke ontwikkeling. De een werkt daarbij meer vanuit de persoon, de ander vanuit het leren en weer een ander vanuit het ondernemen. Het entreprenasium besteedt zo expliciet aandacht aan zaken als creativiteit, reflectie, leren leren, plannen, onderhandelen, assertiviteit, prestatiemotivatie, samenwerken, verkopen, duurzaamheid, leiderschap, burgerschap en ethiek. Het entreprenasium werkt met behulp van verschillende modules aan de bewustwording van de jonge entrepreneurs. De entrepreneurs kunnen daarmee zelf hun eigen ondernemend leren programmeren.

Waarom?

2018

05-04-2018 (<https://www.omroepzeeland.nl/nieuws/104938/Onderwijsplan-Techniek-in-Terneuzen-ondernemen-in-Hulst-en-toerisme-in-Oostburg>), Omroep Zeeland: *Onderwijsplan: Techniek in Terneuzen, ondernemen in Hulst en toerisme in Oostburg*

2017

18-12-2017 (http://youth.ecoope.eu/wp-content/uploads/2017/12/Coop-Entrepreneurship-Education-initiatives_ECOOPE.pdf), ECOOPE: *Existing good practices about cooperative entrepreneurship*

2016

10-02-2016 (<https://www.volkskrant.nl/binnenland/jacht-op-toekomstige-brugklasser-is-geopend~a4242214/>), de Volkskrant : *Jacht op toekomstige brugklasser is geopend*

06-02-2016, Leidsch Dagblad : *'Design thinking' op het Andreascallege*

30-01-2016 (<https://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/4235010/2016/01/30/Technasium-is-hot-tweetalig-is-booming.dhtml>), Algemeen Dagblad : *Technasium is hot, tweetalig is booming*

24-01-2016, RTL 4 : *LifestyleXperience*

14-01-2016, Leidsch Dagblad : *Andreas College aan de slag met Startup Experience*

2015

08-07-2015 (<http://www.bnr.nl/radio/gangmakers/749213-1507/8-juli-ondernemen-in-schooltijd>), BNR Gangmakers : *Ondernemen in schooltijd*

26-03-2015 (<https://www.volkskrant.nl/binnenland/scholen-gaan-van-massaproductie-naar-maatwerk~a3926869/>), De Volkskrant : *Scholen gaan van massaproductie naar maatwerk*

09-01-2015 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Publicatie_WerkenFM_Interview%20Paul%20Rosenm%C3%B6ller_20150109.mp3), WerkenFM : *Interview Paul Rosenmöller*,

voorzitter VO-Raad

08-01-2015, RTV Meppel : *CSG Dingstede: podium ondernemend leren*

05-01-2015 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_Verus%20Magazine_5_jan_2015.pdf), Verus Magazine : *Scholen met smoel*

2014

28-11-2014, Krant van Coevorden : *Staatssecretaris Dekker op bezoek bij twee innovatieve scholen in Emmen*

27-11-2014 (<http://www.emmen.nu/nieuws/emmen/358986/staatssecretaris-dekker-bezoekt-scholen-emmen.html>), Emmen.nu : *Staatssecretaris Dekker bezoekt scholen Emmen*

07-11-2014, Werken.fm : *Floris van Doorn en Pim Snibbe van Revijs Doorn*

02-11-2014 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_VO-magazine-2_november%202014.pdf), VO Magazine : *Entreprenasium*

03-07-2014, Nieuwsblad De Kaap : *Revijs start met ondernemende onderwijsvorm*

06-07-2014 (<https://www.scholieren.com/blog/4697/eigen-baas-op-het-entreprenasium>), Scholieren.com : *Eigen baas op het entreprenasium*

06-06-2014 (<http://www.dichtbij.nl/amstelland/regionaal-nieuws/artikel/3566271/hoe-things4you-in-rap-tempo-succesvol-werd.aspx>), Dichtbij : *Hoe 'Things4you' in rap tempo succesvol werd*

02-06-2014 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_Dagblad%20van%20het%20Noorden_20140602_Pagina16.pdf), Dagblad van het Noorden, pag. 16 : *Rector wil erkenning entreprenasium*

02-06-2014 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_Dagblad%20van%20het%20Noorden_20140602_Pagina17.pdf), Dagblad van het Noorden, pag. 17 : *Reportage Entreprenasium*

21-05-2014 (<https://www.youtube.com/watch?v=B9920qxliQk>), RTV Meppel : *Interview met Beau*

23-03-2014 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_hetkind_20140323.pdf), hetkind : *Entreprenasium werpt vruchten af: 'Ik heb meer geleerd dan in mijn hele schoolcarrière tot nu toe'*

19-03-2014 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_De%20Weekkrant%20Zakengids%20Tiel_20140319_KWC%20leerlingen%20slimme%20app.pdf), De Weekkrant - Zakengids Tiel : *KWC-leerlingen: slimme app*

16-01-2014 (<http://www.0297-online.nl/nieuws/25529/marc-de-hond-bezoekt-het-veenlanden-college>), 0297-online : *Marc de Hond bezoekt het Veenlanden College*

11-01-2014 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_AOb_20140111.pdf), AOb Onderwijsblad, nummer 01 : *Eigen baas op school*

2013

12-12-2013 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_AD_20121212.jpg), Algemeen Dagblad : *Vinkeveen - Toch geen valse voorwendselen*

02-11-2013 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_VO-magazine-2_november%202013.pdf), Magazine voor voortgezet onderwijs : *Dossier: ondernemend onderwijs*

24-10-2013, Vereniging Nederlandse Openluchttheaters : *De makers van de promovideo aan het woord*

23-10-2013 (<https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/actieprogramma-onderwijs-en-ondernemen/resultaten/projecten-ono/ono-projecten-2012>), Agentschap NL : *In het Entreprenasium zijn leerlingen eigen baas!*

18-10-2013 (http://issuu.com/de_groene_venen/docs/editie_18_oktober-24), De Groene Venen : *Docenten uit Denemarken enthousiast over het Entreprenasium op het VLC*

01-06-2013 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_Esha%20Magazine_June%202013_EN.pdf), ESHA (European School Heads Association) magazine : *The Entreprenasium program*

28-03-2013 (<http://www.emmen.nu/nieuws/emmen/268761/leerlingen-hondsrugcollege-schitteren-in-paasmusical.html>), Emmen.nu : *Leerlingen Hondsrugcollege schitteren in paasmusical*

01-02-2013 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_Vecon_2013_1.pdf), Tijdschrift voor het Economisch Onderwijs : *Het entreprenasium - "Op een business school leer je zaken doen. Op een entreprenasium leer je zaken bedenken"*

14-01-2013, Emmen.nu : *Kees Versteeg: 'Leerlingen halen hier het beste uit zichzelf'*

2012

04-12-2012, De Gooi & Vechtstreek : *Leerlingen de baas van eigen 'Hilversums Producten Fonds'*

01-12-2012 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_Cascade_editie%2021_Pagina%2041.pdf), de Cascade, Opinieblad van Stichting Cosmicus : *Entreprenasium, school voor ondernemende mensen*

07-11-2012 (<http://www.emmen.nu/nieuws/regio/11222/leerlingen-ruiken-aan-ondernemerschap.html>), Emmen.nu : *Leerlingen ruiken aan ondernemerschap*

02-11-2012, Krant voor Meppel: *Dingstede start met project Entreprenasium*

02-11-2012 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_VO-magazine-2_november%202012.pdf), Magazine voor voortgezet onderwijs : *Eigen baas op school*

03-05-2012 (<http://www.0297-online.nl/nieuws/6003/cabaretier-herman-boon-op-het-veenlanden-college>), 0297-online : *Cabaretier Herman Boon op het Veenlanden College*

28-01-2012, Het Witte Weekblad: *Entreprenasium bij VLC*

24-01-2012, Dichtbij : *Entreprenasium bij VLC: ondernemend onderwijs*

23-01-2012 (<http://www.0297-online.nl/nieuws/6845/veenlanden-college-neemt-deel-aan-entreprenasium>), 0297-online : *VeenLanden College neemt deel aan Entreprenasium*

2011

12-10-2011 (http://www.dekrantvanmiddendrenthe.nl/?n_id=213745), De Krant van Midden-Drenthe : *Ondernemende talenten CSG*

23-06-2011 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_Trouw_20110623.pdf), Trouw : *Ondernemen op school*

18-04-2001 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_Volkskrant_VK%20Banen_20110418_Ondernemen%20een%20nieuw%20vak.pdf), Volkskrant : *Ondernemen een nieuw vak?*

2010

25-10-2009, Emmen.nu : *Een artikel "Brugklassers Hondsrug College ondernemen"*

2007

08-05-2007 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_Dagblad%20van%20het%20Noorden_20070508.pdf), Dagblad van het Noorden : Gehele pagina "Kinderen worden ondernemer op zomerkamp" over het Entreprenasium

20-04-2007 (https://www.entreprenasium.nl/docs/press/Entreprenasium_Publicatie_Telegraaf_20070420_st_te_009_binnenland4_221355_2.pdf), Telegraaf : Entreprenasium voor vwo'ers met handelsgeest

Eigenaarschap

Het entreprenasium is een school van ondernemende mensen. Om de ondernemendheid op school recht te doen is het belangrijk dat men niet alleen kansen mag zien, maar ook mag grijpen en zelf daarmee waarde kan toevoegen. Dit vraagt een grote mate van eigenaarschap. Het volledige roer nemen over je eigen leren of onderwijs. Om zelf leiding te kunnen over je eigen leren of onderwijs, is het van belang te leren hoe je dit roer kan pakken. Hierdoor wordt je een expert in het ondernemend leren. Vandaar het entreprenasium maar liefst een gehele fase aan het eigen maken hiervan besteed. Het eigen maken gaat via de methode LOL die het entreprenasium voor het ondernemend leren hanteert.

Persoonlijkheid

Het ondernemend leren doet vooral een beroep op vaardigheden wat betreft persoonlijkheid en leren. Vandaar dat de modules die in deze fase aan bod komen op dat vlak liggen; Creativiteit, Metalol, Zelfbewust, Burgerschap en Effectiviteit. In elke module staat beschreven wat de ondernemende leerling (entreprenasiast) van de ondernemende docent (intrapreneur) kan verwachten.

Motivatie

Op het entreprenasium zullen de leerlingen hun Liefhebberijen via Ondernemen koppelen aan Leerdoelen. De methode die dit voor elkaar krijgt noemen we LOL. Deze methode is ontwikkeld om leerlingen te Leren Ondernemend te Leren. Het resultaat van de methode zijn activiteiten die als Leuk, Ondernemend en Leerzaam worden bestempeld. De reguliere leeractiviteiten worden vervangen door ondernemende activiteiten die de leerling zelf heeft bedacht en daarmee heel motiverend zijn.

Wensen

Scholen kunnen moeite hebben met het implementeren van een ondernemend leerprogramma. Jij de Baas is een gewaardeerd project geworden en scholen hebben uitgesproken dat zij soortgelijke projecten willen voor verschillende ontwikkelfasen. De wens is ook om de impact van het ondernemend leren op de eigen school meer te organiseren. Een projectmatige aanpak sluit aan bij de acties van de leerlingen en docenten die ondernemend leren stimuleren. Zij zoeken goede voorbeeldprojecten die ondernemend leren illustreren.

De inzet van deze leerlingen en docenten in de projecten zou direct de leermodules moeten dekken die ze anders zelfstandig zouden invullen. De projecten kunnen na evaluatie en aanpassing uitgroeien tot continue processen.

Wat?

Methode

LOL is de methode die het entreprenasium hanteert om ondernemend leren in te richten. Iedereen in de school kan deelnemen aan LOL. Leerlingen doen voorstellen waarin ze reguliere leerdoelen uit het reguliere onderwijsprogramma op een alternatieve wijze bereiken. Deze methode kan ook goed integraal worden gebruikt of voor hoogbegaafdheid, entreprenasium en kunstonderwijs. LOL (Leren Ondernemend te Leren, Leuk Ondernemend Leren, vanuit je Liefhebberij Ondernemend Leren) is ontworpen als onderwijsmethode om ondernemend onderwijs binnen een bestaande schoolorganisatie vorm te geven. Dit betekent dat LOL geen verandering van de doelen of organisatie (klassen, roosters, vakken) van het reguliere onderwijs vraagt. Alleen de onderwijsvorm verandert.

Fase

LOL is ook de naam van een fase in het programma van het entreprenasium. De LOL-fase wordt vaak gestart nadat de Entree-fase succesvol is doorlopen en het entreprenasium op een school wordt ingevoerd. De intrapreneurs en de entrerrenasiasten staan voor nu de uitdaging om LOL te maken. In deze fase is nog steeds het ondernemen spelenderwijs en zowel de entreprenasiasten als de intrapreneurs zijn aan het leren hoe ze zelf het ondernemend leren kunnen inrichten. Er mag van de schoolleiding worden verwacht dat zij hen het vertrouwen geeft om daarin hun pad te verkennen, maar tegelijkertijd trouw aan hen blijft als blijkt dat ze verkeerde afslagen hebben genomen.

Kenmerken

Aan de volgende kenmerken herken je een entreprenasium;

- **Concept:** Het entreprenasium is een innovatieve invulling van het onderwijslandschap, ontworpen om ondernemerschap en ondernemende houdingen te stimuleren en te integreren in het leren. Hierbij wordt een diepgaand begrip van ondernemerschap en de verschillende vormen van leren gebruikt om een omgeving te creëren die zelfgestuurd leren en ondernemende activiteiten bevordert.
- **Ondernemend Leren:** Binnen het domein van ondernemerschap wordt een onderscheid gemaakt tussen ondernemerschap, ondernemendheid, en ondernemend gedrag. Het gaat hierbij niet alleen om het opzetten en runnen van een bedrijf, maar juist om het toepassen van ondernemendheid in het leren. Het entreprenasium beoogt ondernemend leren te integreren, waarbij leerlingen worden aangemoedigd om initiatief te nemen, kansen te zien en te benutten, en hun eigen leerproces te sturen.
- **Historie:** De impuls voor ondernemend onderwijs is niet alleen lokaal, maar wordt ook op Europees en internationaal niveau erkend en gestimuleerd. Het beleid van de Europese Unie en de samenwerking tussen verschillende ministeries en organisaties in Nederland hebben geleid tot initiatieven zoals het Partnership Leren Ondernemen en Onderwijs Onderneemt, die het ondernemend onderwijs in Nederland hebben bevorderd.

- **Onderzoek:** Onderzoeken van verschillende instituten en universiteiten hebben de ontwikkelingskansen van het nieuwe leren onderzocht. Hoewel er enige kritiek is, zoals het gebrek aan harde cijfers in de beoordeling, tonen studies aan dat leerlingen op het entreprenasium een hoog bewustzijn van hun eigen ontwikkeling hebben en goede relaties met docenten onderhouden.
- **Profiel:** Een ondernemende leerling op het entreprenasium is proactief, volgt graag zijn/haar eigen inzichten, en is vaak gedreven en gepassioneerd over eigen keuzes. Het belangrijkste is dat de leerling het entreprenasium als prettig ervaart en beter presteert dan normaal.
- **Selectie:** Het selectieproces voor het entreprenasium is zorgvuldig ontworpen om geschikte kandidaten te identificeren. Het streeft naar het toelaten van leerlingen die op eigen kracht hun cijfers goed kunnen houden, geen leerproblemen kennen, ondernemend zijn en stevig in hun schoenen staan.
- **Vertrouwen:** Een goede communicatiestrategie en een experimenteerfase waarin docenten en ander personeel vertrouwd kunnen raken met het concept van ondernemend leren, zijn cruciaal voor het succes van het entreprenasium. Dit helpt bij het opbouwen van vertrouwen en het realiseren van een positieve en ondersteunende leeromgeving.
- **Coaching:** Het entreprenasium zorgt voor adequate begeleiding en coaching om leerlingen te helpen bij het organiseren en plannen van hun eigen leerproces. Het weerlegt ook enkele misverstanden over het nieuwe leren en benadrukt de mogelijkheid van een nauwgezette beoordeling en toetsing in deze onderwijsbenadering.

Innovatie

In 2008 heeft de Europese Commissie een serie voorstellen gedaan om scholen beter in te richten op de competenties waar de 21e eeuw om vraagt. Het gaat dan om competenties die passen bij een snel veranderende maatschappij; de zogeheten 21st century skills. Het onderwijs in Europa staat voor de uitdaging om de verschuiving van een kenniseconomie naar een innovatie-economie te ondersteunen. In die innovatie-economie gaat het erom nieuwe ideeën te genereren door samenwerking, creativiteit, technologische toepassingen en ondernemerschap. Denk bijvoorbeeld aan het fenomeen ‘user-generated content’, waarbij gebruikers zelf kennis produceren en uitwisselen via social media.

Onderwijs

Het aansluiten bij een innovatie-economie vraagt een andere inrichting van het onderwijs dan nu het geval is. Het regulier onderwijs juicht het immers zelden toe als leerlingen het zelf gaan bedenken en bepalen. Op het entreprenasium is dat anders. Het entreprenasium is namelijk een school van ondernemende mensen. Ondernemende mensen hebben over het algemeen een productieve leerstijl. Zij starten innovaties vanuit hun creativiteit en ondernemendheid.

Voorsprong

De entreprenasiast bouwt een voorsprong op; ten aanzien van vakinhoud, ten aanzien van zelfsturing, leren leren en planning, ten aanzien van het verwerken van de onvermijdelijk optredende tegenslagen en ten aanzien van de vaardigheden die de 21st eeuw vraagt. Een leerling wordt de mogelijkheid geboden om al

tijdens zijn schoolcarrière (vmbo/havo/vwo) met onderdelen uit het middelbaar- en hoger beroepsonderwijs aan de slag te gaan. Het bedrijfsleven snakt naar werknemers die zich ondernemend weten op te stellen. Deze houding wordt op het entreprenasium met zorg en aandacht gekoesterd en ontwikkeld.

21st century skills

Als we het hebben over de 21st century skills dan doelen we op de vaardigheden - en de koppeling met kennis en houdingen - die nodig zijn om optimaal mee te doen in de toekomstige samenleving. We kunnen deze vaardigheden onderverdelen in samenwerken, communiceren, creëren, denken, participeren en oplossen. Deze vaardigheden zijn via taal, rekenen, ICT en de kernvakken gekoppeld aan concepten (kennis). Een ondernemende, betrokken en nieuwsgierige houding wordt gevraagd.

Portfolio

"Als iemand met een glimmende gereedschapskist bij je komt, weet je nog niet of hij een mooi huis voor je zal bouwen!"

Op het entreprenasium werken we daarom met portfolio's waarin men bewijzen middels concrete activiteiten en producten toont. Deze wijze van rapporteren van de voortgang past beter bij de 21st century skills dan de traditionele wijze van toetsing.

Next practice

Een ondernemende school zal leerlingen breder willen ontwikkelen dan puur vanuit de (kern)vakken. Op een entreprenasium worden deze kernvakken aangevuld; niet met extra vakken, maar met het aanleren en stimuleren van extra (leer)vaardigheden, creativiteit, burgerschap, leiderschap en ondernemerschap (de 21st century skills). Deelnemende leerlingen ontplooiën hierdoor maatschappelijke betekenisvolle initiatieven. Het entreprenasium is een voorbeeld hoe het onderwijs dusdanig ingericht kan worden, dat het leerlingen optimaal voorbereid op een leven in de 21e eeuw. De 21st century skills komen daarin samenhangend overal terug.

LOL

Bij het Leren Ondernemend te Leren (LOL) kijken leerlingen hoe ze leerdoelen uit het reguliere onderwijs kunnen bereiken door ondernemende projecten. De begeleiders stimuleren daartoe hun nieuwsgierigheid en het zien en grijpen van kansen. De entreprenasiasten mogen een eigen onderneming opstarten en dit koppelen aan de leerdoelen van de verschillende vakken. Dit maakt het leren interessanter, doet een beroep op alle 21st century skills en de stof blijft zo ook nog langer hangen.

Kapstok

Als men ondernemend onderwijs invoert dan komen de 21st century skills vanzelf als visie en strategie de organisatie binnen. Het entreprenasium kan meteen een kapstok zijn voor de losse initiatieven die in de school bestaan ten aanzien van de 21st century skills.

Curriculum

Het bestaande curriculum op scholen biedt de mogelijkheid om de 21st century skills op een eigen manier vorm te geven, maar geeft daartoe weinig structuur. In het voorbeeld curriculum voor het entreprenasium op deze wiki worden de 21st century skills in volle breedte expliciet in de leerdoelen genoemd en wordt er in de methodiek doelgericht op aangestuurd. Met name creativiteit en oplossen hebben in entreprenasium-curriculum een voornamelijk plek, terwijl deze in het traditionele onderwijs vaak de minste aandacht krijgen.

Wie?

Entreprenasiast

Een entreprenasiast rond de LOL-fase af als hij of zij alle bijbehorende modules heeft gevolgd. Na de LOL-fase - het einde van de onderbouw - kunnen de deelnemers zelfstandig en bewust deze methodiek toepassen. Ze zijn daarmee in staat om hun eigen leerroute uit te stippelen en kunnen leerdoelen uit de reguliere vakken middels ondernemen bereiken. Hiermee kopen ze tijd om met hun onderneming bezig te zijn op school in plaats van er alleen naast. De vrijheid die leerlingen hebben in hoe ze zaken mogen aanpakken, vraagt veel duidelijkheid en structuur wat betreft het wat. We praten daarom over zelfgestuurde ontdekking door gestuurde zelfontdekking.

Intrapreneur

De laatst genoemde sturing is de verantwoordelijkheid van de intrapreneur. Om samen te werken aan waar de leerlingen mee bezig zouden moeten zijn, passend bij de ontwikkeling van elk individu. Aan goede communicatie daarover en monitoring van de voortgang. In de Entree-fase is er al een zekere rolverdeling op grond van aandachtsgebieden die het entreprenasium kent, gedaan binnen het team van intrapreneurs (het PEP-team). De een richtte zich meer op de ontwikkeling van een veilig en sociaal klimaat, de andere op het komen tot stevige LOL-projecten en weer een andere op het leren zelf. De LOL-fase kan men als afgerond bestempelen indien de intrapreneurs zich hebben ontwikkeld tot ontwerpers op de gebieden cultuur, projecten en onderwijs. Deze ontwikkeling dient te blijken uit een ontwerp van het entreprenasium op de school dat recht doet aan de specifieke wensen van de school.

LOL-makers

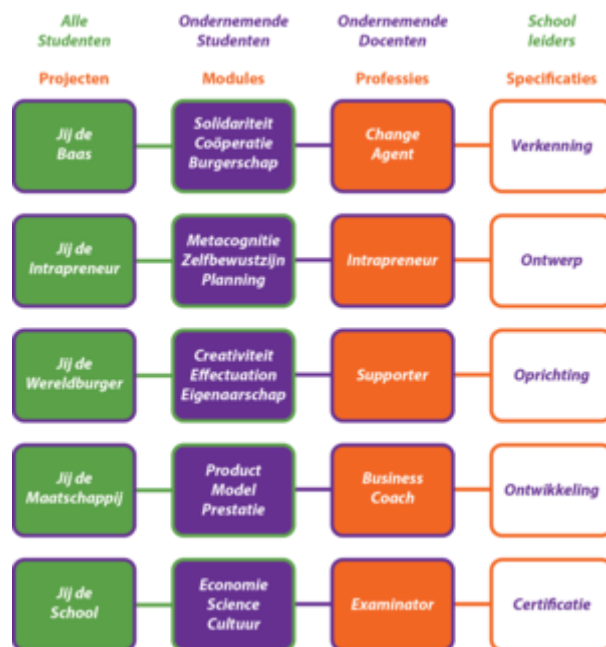
De manier om LOL te maken is het opzetten van LOL-projecten of schoolondernemingen die worden gedragen door ondernemingsliefhebbers, maar waaraan de rest van de school mee kan doen in verschillende rollen. In het LOL maken kan men ondersteund worden door ervaren en deskundige LOL-makers. Deze LOL-makers zullen op de school een LOL-maakplaats kunnen helpen realiseren. Het project Jij de Wereldburger is het project om schoolbreed LOL te maken.

Hoe?

Jij de Projecten

Jij de Projecten laten leerlingen vanuit verschillende onderwijsniveaus kennismaken met maatschappelijk ondernemend leren. Gedurende een project leren zij hoe zij hun eigen leerproces actief kunnen sturen door ondernemend gedrag. Leerlingen ervaren diverse aspecten van maatschappelijk ondernemen, zoals via een basisproject, een goed doel, de wereld, de lokale omgeving en de eigen school. Voor docenten is er een project dat hen ondersteunt in het ontwikkelen van ondernemend lesgeven.

De projecten zijn zo gestructureerd dat ze reguliere docenten en leerlingen ondersteunen, maar ook initiatief en inzet van de schoolgemeenschap vereisen. Dit zorgt ervoor dat scholen eigenaar worden van de projecten en dat deze volledig zijn afgestemd op de school, haar leerlingen en de omgeving.

Programma van het ondernemingsasium

Elementen

Elk project krijg vorm door evenementen die allereerst een andere vorm van onderwijs ondersteunen, maar ook tastbaar maken voor de leerlingen en docenten **Wat**, **Waarom** en voor **Wie** zij ondernemen. Als laatste brengt die de school op een bijzondere wijze met haar omgeving in contact. Lokale doelen, ondernemers en media worden regelmatig uitgenodigd om bij te dragen aan de projecten.

Soorten

- **Jij de Basis:** Handel met je klas voor de school en informeer iedereen op een ludieke manier.
- **Jij de Baas:** Bedenk en voer een idee uit voor een goed doel.
- **Jij de Intrapreneur:** Organiseer een reeks ondernemende lessen voor je vakgebied.
- **Jij de Entrepreneur:** Zet een ondernemende reis op.
- **Jij de Wereldburger:** Bevorder internationale uitwisseling door het creëren van een evenement.
- **Jij de Maatschappij:** Help mensen of dieren in je omgeving en organiseer een uitwisseling.

- **Jij de Prof:** Creëer als professional je eigen stuk onderwijs.

Differentiatie

Het aanbieden of deelnemen aan ondernemend onderwijs is een uitdaging, vooral als iedereen dezelfde aanpak volgt. Door doelen te differentiëren, kunnen deze aansluiten bij de verschillende startsituaties van individuen. Zo wordt de uitdaging voor iedereen even groot en persoonlijk relevant en de participatie in een project passend bij de eigen passies en talenten.

Voordelen

- Herkenbaarheid door overeenkomsten met bestaande projecten.
- Begrijpelijk voor docenten.
- Positieve aandacht en promotie binnen de school voor ondernemend onderwijs.
- Toegankelijk voor alle leerlingen.
- Betrokkenheid van pers en externe belanghebbenden.
- Eenvoudige doelstellingen.
- Zekerheid van beheersing van de leermodules.
- Uitdagende normen.
- Schaalbaar naar de omvang die scholen gewend zijn.

Jij de Wereldburger

Het project Jij de Wereldburger is het Jij de Project dat een school ondersteunt bij het leren ondernemend te leren. In dit project kunnen entreprenasiasten een voornamelijk rol innemen. Zij zullen dan de lead hebben om met mede-leerlingen zelf te bedenken welk evenement men wil organiseren om wereldburgerschap te bevorderen middels een internationale uitwisseling. Dat kan variëren van een culturele markt tot een evenement waarbij de leerlingen voor een school in Afrika allerlei materialen en middelen samenbrengen om daar de communicatie en ICT voorzieningen op te zetten. Of een groep die naar Dubai afreist, omdat Dubai het ondernemerswalhala is. Omdat laatstgenoemde groep tegelijkertijd graag iets wil doen voor eenzame ouderen in Nederland - een probleem dat ieder in de groep raakt - gaan ze in Dubai kijken hoe men daar met ouderen omgaat. Wellicht worden er interessante ondernemende ideeën opgedaan om in Nederland de ouderen ook wat meer uit hun isolement te kunnen halen. Ook zijn er initiatieven om bijvoorbeeld naar een High school in Amerika te gaan en daartoe een evenement op te zetten. Een informatiemarkt met organisaties en experts die bekend zijn op dit gebied kunnen dan verder helpen. Tijdens het verblijf zal men in reguliere lessen de ervaringen delen met mede-leerlingen uit de eigen school. Wanneer een entreprenasiast het project Jij de Wereldburger organiseert

Waarmee?

Practices

In de wereld van het onderwijs is er een immer aanwezige dorst naar toepasbare en werkzame methoden. Echter, ondanks de openheid voor vernieuwing, blijft veel wetenschappelijke kennis onaangeroerd, wellicht omdat het onderwijs deze kennis niet voldoende toepasbaar acht. Op het entreprenasium wordt er dan ook grote waarde gehecht aan bewezen praktijken, of zoals we ze noemen, best practices.

In tegenstelling tot het concept next practice, dat vooral naar voren wordt geschoven door adviseurs of organisaties die geloven in vernieuwing, gelooft het entreprenasium dat het verkennen van best practices een cruciale stap is naar het bereiken van next practices. Onderzoek wijst namelijk uit dat succesvolle innovaties vaak voortkomen door het creatief uitbreiden van eerdere vernieuwingen. Zo zien we een next practice op het entreprenasium niet als een plotselinge sprong naar iets compleet nieuws, maar als een ontwikkelingsproces waarbij reflecteren op best practices een waardevolle oefening is, mits we ons niet beperken tot het denken binnen de bestaande kaders. Het pad naar het oprichten van een entreprenasium op een school is een uitdagend traject waarbij zowel het team als de leerlingen prestaties moeten leveren die overtuigen.

De practices vormen een belangrijke pijler binnen het entreprenasium, waar ze niet enkel traditionele methoden beschrijven, maar ook nieuwe zelfbedachte manieren, oftewel next practices, naar voren brengen. Deze worden geëvalueerd en gecategoriseerd als best of bad practices, afhankelijk van hun effectiviteit en toegevoegde waarde. Het unieke aspect van een next practice binnen het entreprenasium is dat het een zelfgekozen uitdaging betreft die meesterschap en waarde heeft opgeleverd voor zowel het individu als anderen, op een zelfbedachte manier die effectiever is gebleken dan gangbare aanpakken.

Binnen dit dynamische onderwijslandschap is het entreprenasium een plek voor zowel ondernemende leerlingen als docenten. Het streven is om de persoonlijke ontwikkeling van elke deelnemende entrepreneur, inclusief de ondernemende onderwijsprofessionals, te begeleiden. Het team richt zich op de leerling, terwijl de schoolleiding zich richt op de teamleden. De entree-fase is een cruciaal moment om de geschiktheid van kandidaten voor deelname aan het entreprenasium te beoordelen. Telkens wanneer een nieuwe lichterling deelnemers deze fase betreedt, moet opnieuw worden bevestigd dat zij op het entreprenasium thuishoren door middel van een eigen vernieuwende praktijk.

Dynamiek

De rol van de schoolleiding is essentieel in dit proces, waarbij ze de taak hebben om te zorgen dat de teamleden geschikt worden bevonden. De entree-fase biedt een periode na het project Jij de Baas, met voldoende omvang en tijdsduur, om een eerlijke kans te bieden aan de deelnemers om zich te bewijzen. De schoolleiding speelt ook een sleutelrol in het creëren van een leeromgeving die ondernemend leer- en onderwijsgedrag stimuleert. Naarmate het entreprenasium zich ontwikkelt, zullen ook de onderwijsprofessionals zich ontwikkelen, wat hen kansen biedt op een ondernemende carrière waarin ze verscheidene loopbanen kunnen volgen. Het streven van de schoolleiding is om de teamleden te laten schitteren, niet alleen nu maar ook in de toekomst, en deze schittering te vertalen in goede voorbeelden voor anderen.

In dit hele proces van het opbouwen van een entreprenasium, speelt de tijd een belangrijke rol. De schoolleiding moet voldoende gelegenheid bieden aan de leerlingen en docenten om te kunnen schitteren. De schoolleiding regelt ook bepaalde privileges voor leerlingen die goed presteren in bepaalde vakken, zodat ze hun tijd vrijer kunnen indelen.

Elke school bouwt in zijn eigen tempo aan zijn eigen variant van het entreprenasium. Voor elke afzonderlijke stap in dit proces, of het nu een schooljaar, project of fase betreft, wordt er een practice gecreëerd. In deze practice wordt de school uitgenodigd om na te denken over zaken zoals de uitdagingen die ze willen aangaan en aan welke specificaties ze willen werken. Alle school-specifieke informatie kan in de practice worden vermeld, en informatie die mogelijk interessant is voor anderen, wordt gedeeld.

Het entreprenasium is meer dan alleen een school; het is een dynamische leeromgeving waar innovatie, reflectie en persoonlijke ontwikkeling centraal staan. Het betreft niet alleen de leerlingen, maar ook de docenten en de schoolleiding in een gezamenlijke reis van exploratie, groei en uiteindelijk, meesterschap.

Projecten

Op het entreprenasium wordt het eigen initiatief van leerlingen sterk aangemoedigd, aangezien dit gezien wordt als een cruciale eigenschap van een entrepreneur. De benadering is gericht op de continue ontwikkeling van ondernemersvaardigheden, niet als een vaststaand kenmerk, maar als een groeiproses. Een essentieel hulpmiddel voor deze ontwikkeling is het uitvoeren van projecten. Echter, in tegenstelling tot traditionele scholen, worden de projecten op het entreprenasium niet door docenten bedacht, maar door de leerlingen zelf, met het doel een gewenste ontwikkeling te bereiken. Dit vereist een focus op metacognitie en creativiteit.

De nadruk ligt op zorgvuldigheid bij het uitvoeren van projecten, waarbij ondernemende individuen streven naar hoge prestaties op hun eigen voorwaarden. De projecten, vaak aangeduid als LOL-projecten, worden zorgvuldig georganiseerd en zijn resultaatgericht, waarbij samenwerking een sleutelrol speelt. Leerlingen initiëren en improviseren deze projecten, en andere leerlingen nemen er aan deel, allemaal onder begeleiding van de vakdocenten.

De onderwijsvorm op het entreprenasium verschilt van het traditionele projectonderwijs, waar het initiatief bij de docent ligt. Hier ligt het initiatief bij de leerling, die verantwoordelijk is voor het vormgeven van het project. Hoewel uitgebreide projectplannen niet altijd noodzakelijk zijn, wordt het sociaal constructivisme als leertheorie omarmd. Dit betekent dat leren gezien wordt als een interactief proces, sterk verbonden met de individuele leerling en zijn omgeving. Projecten worden geleid en opgezet door ondernemende leerlingen, waarbij taken gedelegeerd worden aan anderen. Dit wordt gezien als een effectieve organisatiestructuur voor sociaal-constructivistisch leren.

De entreprenasiumbenadering is verre van vrijblijvend. Leerlingen, ook wel entreprenasiasten genoemd, moeten hun plaats verdienen en behouden door continue inzet en leerprestaties. Projecten spelen hierin een centrale rol, waarbij het eindproduct dient als een tastbaar resultaat van het geleerde. Ook het leerproces zelf wordt onder de loep genomen, en de presentatie van het eindproduct en het vastleggen van het proces in een portfolio zijn cruciaal.

Ondernemende leerlingen hoeven niet per se uit te blinken in ondernemend leren, maar moeten wel over bepaalde vaardigheden beschikken die hun succes kunnen bevorderen. Ze kunnen voorstellen doen om traditionele lesmethoden te vervangen door projecten en deze voorstellen voorleggen aan de vakdocenten. Tijdens de uitvoering van projecten leren leerlingen belangrijke vaardigheden zoals verantwoordelijkheid nemen, samenwerken en zakelijke aspecten zoals administratie beheren.

De verslaglegging van een project is een belangrijke taak van de entreprenasiast, vaak met meerdere vakdocenten als opdrachtgevers. Het projectverslag bevat onder andere een inleiding, gegevens over het project, en beschrijvingen van verschillende projectfasen zoals het voortraject, intake, doelstelling, advies, ontwerp, realisatie en evaluatie.

De participatie op het entreprenasium betreft zowel ondernemende docenten als leerlingen die samenwerken in teamverband tijdens projecten, om het ondernemend leren binnen hun school vorm te geven. Het entreprenasium wordt gezien als een school van, voor, en door ondernemende mensen, waarbij zowel docenten als leerlingen verantwoordelijkheid dragen voor hun eigen onderwijs, georganiseerd in projecten.

Entreprenasiasten nemen het initiatief in het ontwerpen van hun eigen onderwijs, vaak door het opzetten van projecten die te groot lijken. Als anderen deelnemen aan deze projecten, nemen de entreprenasiasten de rol van 'onderwijzer' op zich, waarbij ze andere leerlingen moeten aansturen. Dit leidt tot een piramidestructuur van hulptroepen, die elk op hun eigen niveau bijdragen aan het project.

Tot slot, op het entreprenasium wordt het belang van het concretiseren van strategieën in projecten benadrukt. Alle lopende of nog te starten projecten worden gelist op een gidspagina, en zodra een project is afgerond, wordt het beschreven als een praktijkvoorbeeld en verwijderd uit de lijst. Het projectplan speelt een cruciale rol in het verhelderen van de methodologie, verwachte inspanningen, kosten, en opbrengsten. Goede LOL-projecten worden gekenmerkt door hun leukheid, ondernemendheid, en leerzaamheid, en vormen een integraal onderdeel van de entreprenasiumbenadering.

Challenges

Op het entreprenasium is het concept van uitdagingen, of 'challenges', een essentieel onderdeel van de leerervaring. De filosofie achter deze aanpak is diep geworteld in de overtuiging dat leren een ondernemende activiteit is, waarin het overwinnen van obstakels en het streven naar excellente prestaties centraal staat. De onderwijsomgeving van het entreprenasium wordt zorgvuldig ontworpen om deze ondernemende geest te koesteren en te voeden.

De reis begint met het benaderen van onderwijsuitdagingen vanuit een ondernemende mindset. Hier op het entreprenasium, worden problemen gezien als kansen om te leren en te groeien. Net zoals een topsporter die wordt gemotiveerd door de lat hoger te leggen, zo wordt de entreprenasiast gemotiveerd door de uitdagingen die voor hem liggen. Het gaat niet om het vermijden van falen, maar om het leren van elke ervaring, of die nu leidt tot succes of een tijdelijke tegenslag.

Programma

Het entreprenasium-programma is een illustratie van hoe men de verschillende leerdoelen, gegroepeerd in modules, kan volgen. Het is echter geen strikt te volgen programma; het dient meer als een leidraad. De entreprenasiast heeft altijd de vrijheid om zelf te beslissen wanneer hij een module wil starten. Het uiteindelijke doel is dat de entreprenasiast voldoende leerdoelen behaalt en het juiste tempo daarin behoudt.

Het entreprenasium-programma is opgebouwd rond drie kernpijlers: het opzetten van een eigen ondernemende leerroute, het opzetten en runnen van een eigen bedrijf, en het behalen van het entreprenasium-diploma. Deze pijlers worden achtereenvolgens gerealiseerd door de verschillende bouwen van het entreprenasium, die elk zijn onderverdeeld in fasen van ontwikkeling. In de praktijk wordt een module niet alleen gevormd door leerdoelen, maar ook door vele hulpmiddelen zoals masterclasses, concepten en wegwijzers, die bijdragen aan het bereiken van de leerdoelen in een praktische, real-world context.

Het entreprenasium-programma is ontworpen om aansluiting te vinden bij de bestaande leerdoelen, eindtermen en activiteiten uit de reguliere examenvakken van het vmbo, havo en vwo. Het voegt hier een extra dimensie aan toe door middel van het vak "Entrepreneurship". De inhoud van het programma wordt aangeboden in een ondernemend leertraject, waarbij de ondernemende leerling zelf de route bepaalt, in plaats van het rooster, het lokaal of de docent. Dit stelt de leerling in staat om te leren leren, te leren plannen, en te ontdekken dat ondernemend gedrag en zelfverantwoordelijkheid de toegevoegde waarde bepalen voor hun vervolgstudie en latere leven.

Hoewel het entraprenasium-programma de zwaarte heeft van een studiejaar voor een gemiddelde leerling, betekent dit niet een extra jaar inspanning. Dit komt doordat veel leerdoelen uit reguliere vakken kunnen worden verwezenlijkt binnen het entraprenasium-programma. Het programma biedt dus een verrijkte leeromgeving waarbij elk individueel entraprenasium de hoofdlerdoelen naar eigen inzicht specificeert in sublerdoelen. Dit biedt een aangepaste en flexibele leeromgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd om hun ondernemersvaardigheden en overige competenties te ontwikkelen en toe te passen in een praktische, ondernemende context.

De modulaire opzet biedt flexibiliteit, waardoor leerlingen hun leerroute soepeler en naar eigen voorkeur kunnen ontwerpen. Een belangrijk aspect van een module is dat het start vanuit het eigen initiatief van de entraprenasiast, de leerling, wanneer hij of zij er behoefte aan heeft. Echter, er zijn ook modules, voornamelijk gericht op bewustwording en leren leren, die vanuit het initiatief van de school worden aangeboden. Deze modules proberen aan te sluiten bij de vraagstukken waar de entraprenasiast op dat moment tegen aanloopt.

Elke module is thematisch georganiseerd rondom een bepaald aspect van het ondernemend leren of leren ondernemen. Het is belangrijk dat zowel de entraprenasiast als de intrapreneur een goed overzicht heeft van de modules van het entraprenasium-programma om zo te weten welke thema's aan bod komen. Met dit overzicht kunnen zij gemakkelijker ontdekken welke aansluiting ze kunnen maken met één of meerdere modules in hun projecten.

Een module fungeert als een wegwijzer in het vinden van je eigen leerroute of het ondersteunen van leerlingen daarin. Het helpt zowel de leerling als de docent om bij elkaar horende leerdoelen eenvoudiger in te richten en te volgen wanneer zij er behoefte aan hebben. Een module is niet strikt; de deelnemers bepalen zelf wanneer zij een module willen starten en hoe ze die invulling willen geven. Het belangrijkste is dat uiteindelijk voldoende leerdoelen worden behaald en het juiste tempo daarin wordt gehouden.

Modules zijn in wezen groepen van leerdoelen die voldoen aan één of meerdere specificaties van het entraprenasium. Ze vormen een integraal onderdeel van het programma en bieden certificaten voor het portfolio. Elke module wordt altijd uitgevoerd als een onderdeel van een project, zoals bijvoorbeeld het in de markt zetten van een nieuw product waarvoor een module Marketing gevolgd kan worden. De uitkomst van het project dient als bewijs dat de entraprenasiast de leerdoelen van de betreffende module heeft behaald, wat bijdraagt aan zowel zijn persoonlijke ontwikkeling als entrepreneur als aan de ontwikkeling van zijn bedrijf.

De elementen van een module worden visueel inzichtelijk gemaakt op een modulekaart. Enkele belangrijke aspecten van een module zijn de integratie van persoonlijke ontwikkeling, onderwijs en ondernemerschap, de principes van effectuation die leidend zijn in de uitvoering van het project, en het stimuleren van zelfsturing waarbij alleen concreet wordt benoemd wat je moet leren met aangeboden manieren/middelen waarmee de leerling het kan aanpakken. De leerdoelen in een module zijn Specifiek, geLimiteerd, Integer en Meetbaar (SLIM) geformuleerd, en de module is flexibel inzetbaar en niet strikt gebonden aan andere modules, waardoor er een inhoudelijke consistentie is met andere modules.

Elke module kent een bepaalde studiebelasting, uitgedrukt in ECTS. De leerlingen bepalen zelf hoe zij deze leerdoelen bereiken, met als voorwaarde dat zij een beter leerresultaat behalen dan wanneer zij het voorgeschreven pad volgen. De leerlingen zullen persoonlijke en project/bedrijfsdoelen koppelen aan de leerdoelen en een verbinding leggen met het reguliere onderwijs om onderdelen van vakken te vervangen. Hierbij ontvangen zij steun van experts, begeleiders en vakdocenten, welke essentieel zijn voor het behouden van de passie als voornaamste brandstof voor het leerproces.

De modules zijn ontworpen om de leerdoelen te garanderen terwijl ze de leerling de vrijheid geven om zijn eigen leerroute te ontwerpen. Dit wordt mogelijk gemaakt door de modulekaart die een overzicht biedt van het dagelijkse onderwijsproces. Vanuit deze dagelijkse praktijk wordt een verbinding gezocht met hoe een

entreprenasiast zijn weg zelf kan vinden door een module. Het is aan elke school om te bepalen hoe het entreprenasium-programma er in de praktijk uit ziet. Als het entreprenasium nog in ontwikkeling is, kan de school ervoor kiezen om het voorbeeldprogramma of onderdelen daarvan over te nemen. Dit zijn uitgeteste modules die de leerdoelen van het entreprenasium-programma garanderen. De school mag geen modules inroosteren; de volgorde en het tijdstip worden door de leerlingen bepaald. Wel mag de school eisen dat er voldoende ECTS worden behaald in een periode.

De introductie tot een module vindt plaats wanneer leerlingen tijdens een project herkennen dat ze aan een specifiek onderwerp werken. Ze kunnen dan hun projectinspanning optimaliseren door het onderwerp in het project uit te diepen en te verbreden. De vrijheid die het programma biedt, stelt de entreprenasiast in staat om zelf te bepalen wanneer hij een module wil starten, met het belangrijkste doel om uiteindelijk voldoende leerdoelen te behalen en het juiste tempo daarin te houden.

Tot slot, hoewel het 'wat' van een module vastligt, is het 'hoe' om die leerdoelen te behalen flexibel. Bij elke module hoort een gids die de entreprenasiast de weg wijst in het vinden van zijn eigen leerroute. Deze gids behandelt alle belangrijke aspecten

OKE

Een school die zich entreprenasium wil noemen betekent dat een school die zich entreprenasium noemt trouw is aan het concept en open is over wat er werkelijk speelt qua waarden en klimaat. Het **keurmerk** wordt zodoende in het volste vertrouwen verleend op grond van de gegevens in het portfolio. Het entreprenasium biedt immers ruimte aan ondernemend gedrag. Niet alleen voor de leerling, maar ook voor de docent en de school. Dat vraagt vrijheid en eigenaarschap in het zelf vormgeven van een eigen entreprenasium. Om echter wildgroei te vermijden, is het van belang dat een entreprenasium herkenbaar blijft als concept. Het uitgangspunt bij deze herkenbaarheid zijn kenmerkende waarden. Wat het entreprenasium als meerwaarde zal moeten opleveren, en op welke termijn dat realistisch is, daarover dienen de deelnemers zich zelf uit te spreken. Het entreprenasium dient daarbij zoveel als mogelijk het bestaande onderwijs te verrijken. Het is voor voldoende draagvlak van belang de meerwaarde van het entreprenasium vooral ook per afzonderlijk vak te benoemen.

"*Vrijheid, maar geen vrijblijvendheid*" is een kreet waar ondernemende mensen zich ongetwijfeld goed in kunnen vinden. Eigenaarschap vraagt eigen verantwoordelijkheid voor het wat (de doelen) en vrijheid in het hoe (het leren). De doelen dienen aan te sluiten bij wat men normaal op een school leert of een verrijking te zijn waar de samenleving belang aan hecht (21st century skills). Het ondernemend of productief leren dient geleerd te worden opdat dit leidt - voor ondernemende leerlingen - tot leren op een zeer hoog niveau (zelf-gestuurde ontdekking).

Om een innovatie als het entreprenasium succesvol in te voeren, dient dit voor betrokkenen en andere partijen een zichtbare meerwaarde op te leveren voor zowel de leerling, docent als de school. De uiteindelijke output, dat wat er bereikt moet zijn, wanneer de school een volwaardig entreprenasium heeft weten neer te zetten, dient vooraf kwantitatief te worden geduïd. Het gaat hierbij om zaken met betrekking tot bijvoorbeeld hogere doorstroom-percentages, hoger niveau, aantal ontstane bedrijven, relatie school/maatschappij, toename geldelijke stromen door stijging leerlingen en sponsoring en dergelijke.

Het entreprenasium is *een school van ondernemende mensen*, bijeengebracht door een gezamenlijke passie. Passie is dan ook een kernwaarde, die zich vertaalt in de twee kernwaarden eigenaarschap en ondernemendheid. Deze twee kernwaarden zullen in alle aspecten van ongeacht welke variant herkenbaar dienen te zijn.

Ondernemend gedrag wordt als talent verder ontwikkeld door persoonlijke ontwikkeling (gestuurde zelfontdekking) en een klimaat/cultuur dat zich kenmerkt door aspecten als

- (ver)trouw,
- openheid,
- warmte en
- begrip

(voor/aan/op) jezelf en de ander.

Wat doen we al als school op het vlak van ondernemend leren? Hoe ondernemend zijn onze leerlingen al bezig? Welke ondernemende talenten brengen onze docenten en schoolleiders mee?

Om te scannen hoe men er als entreprenasium voor staat, kan men vóór en tijdens het implementeren allerlei feedback verzamelen. Er worden momenteel meerdere instrumenten ontwikkeld om een school hierin te gaan ondersteunen. Maak een plan van aanpak op grond van deze scan om van de al aanwezige talenten en activiteiten optimaal gebruik te maken - u voldoet prima, laten we er gebruik van maken -

De school kan aantonen dat ze een kwaliteitssysteem heeft geïnstalleerd waarin men de voortgang van het entreprenasium, de ondernemende leerlingen, docenten en schoolleiders kwantitatief kan bewijzen en kwalitatief kan onderbouwen:

- een schoolklimaat heeft gecreëerd, waarin ondernemende leerlingen zich thuis voelen en docenten zich gekwalificeerd voelen om aan deze groep leerlingen het gevraagde onderwijs te bieden,
- een eigen visie op en daaruit afgeleid doel voor het onderwijs aan ondernemende leerlingen heeft geformuleerd dat past binnen het totale beleid van de school,
- een onderwijsprogramma heeft geïmplementeerd voor zowel de ondernemende leerlingen als een veel bredere groep (minder ondernemende) leerlingen in de school,
- een team met specialisten heeft aangesteld, gesteund door supporters uit alle vaksecties, die op haar beurt vakdocenten heeft getraind in het kunnen omgaan met ondernemend leergedrag.

Een school die minimaal drie Jij de Projecten heeft geïmplementeerd, die worden georganiseerd door de entreprenasiasten zelf, voldoet automatisch aan de eisen van een entreprenasium. De school bouwt met de deelnemers een (online) portfolio op die onderbouwt dat het school zich entreprenasium mag noemen. Dit portfolio is voor een ieder eenvoudig te raadplegen (bijvoorbeeld via een aparte pagina op de school website). De volgende zaken kunnen door de school zelf worden gemonitord (bewijzen verzamelen) en gecommuniceerd (portfolio):

- **Cultuur** : Op het entreprenasium voelen leerlingen en docenten dat ze eigenaar zijn van het onderwijs. Er is zodoende een cultuur die niet is gebaseerd op macht(spositie), maar van gedeelde verantwoordelijkheid. Deze cultuur is voorwaardelijk voor het stimuleren van ondernemend gedrag.
- **Professionaliteit** : De school kan de voortgang van elke entreprenasiast, intrapreneur en school in een portfolio nauwkeurig laten vastleggen zodat anderen, ook buiten de school, de ontwikkeling van de professionaliteit kunnen volgen en verifiëren.
- **Prestatie** : De school kan als extra monitoring, over alle voor de entrepreneur geldende concepten een jaarlijkse voortgangstoets laten houden, samen met bijvoorbeeld de entrepreneursscan. Dit levert niet alleen feedback op voor de leerling, maar ook of de leerlingen met de manier en eisen die het entreprenasium stelt duurzaam concepten hebben aangeleerd.
- **Documentatie** : Het entreprenasium en andere speciale zorg voor ondernemende leerlingen is opgenomen op de website, in de schoolgids, schoolplan, zorgplan en andere

documenten waaruit blijkt dat de school het entreprenasium structureel heeft ingebed in de organisatie.

- **Programma** : Het gedeelte van het programma van entreprenasiasten dat specifiek voor hen is ingericht en de gerealiseerde ondernemingen en (Jij de Projecten).
-

Informatie afkomstig van <https://nl.wikibooks.org> Wikibooks NL.
Wikibooks NL is onderdeel van de wikimediafoundation.

■